

1970-tallet – fra boskikk til livsstil

I 1950- og 60-årene hadde lykken vært i det hele tatt å få seg et sted å bo. På 1970-tallet var det for mange vel så viktig å skape et hjem som uttrykte ens personlighet og idealer. Reglene i et borettslag, som opprinnelig skulle virke sosialt utjevne, ble nå oppfattet som en hemsko. De gjorde det vanskelig å «slå to rom sammen til et stort, flytte på ikke-bærende vegger, ta bort badedør, karm og skrelle veggen helt inn til murstenen om man har lyst», som det sto i interiørbladet Nye Bonytt i 1975. Sekstiårenes konformitet ble nå erstattet av jakten på individualitet. Istedenfor en felles drøm om teak, oppsto det en rekke alternative «stiler» å velge mellom – fra furu til jakaranda.

Fra 1970-tallet og i tiårene framover synes det å ha skjedd store endringer i innredningen og bruken av boliger, en utvikling som på mange måter førte til et brudd i kontinuiteten i boskikken. Mens

boskikken tidligere i stor grad hadde vært kollektiv, classespesifikk og bare langsomt i endring, skjedde nå raskt forandringer, kanskje ikke bare basert på hvem du var, men på hvem du ønsket å være. Mye av årsaken lå i ungdomsopprøret, som ikke bare skapte en ny form for ungdomskultur, men også forlenget selve ungdomstiden. Grunnlaget var dermed lagt for mer varierte måter å bo på.

Fram til 1970-tallet var et hjem i prinsippet et familiehjem. Enslige hadde sjelden en egen bolig, men levde som losjerende eller på hybel. Nå oppsto nye boformer som ikke var basert på familien, men individet. Ideologisk funderte bokollektiver eller mer uformelle bofelleskap var et nytt fenomen som gjorde det mulig for ungdom å skape hjem som var vesensforskjellig fra foreldrenes, ikke bare med hensyn til form, men også struktur. Når ungdomstiden kom til å vare fra tenårene til langt inn i trettiårene, ble det for mange

en periode på kanskje ti år eller mer med alternativ boform, før en likevel endte opp med å etablere sitt eget familiehjem. Livet som selvstendig voksen, men uten familieansvar, var langt på vei et nytt fenomen. Det var en livsfase tidligere generasjoner sjelden hadde opplevd og som skapte nye kulturelle former.

Nye boformer – nye innredninger

Helt fram til 1970-tallet måtte de aller fleste bli boende hjemme hos foreldrene sine eller ta til takke med et losji eller en hybel så lenge de var ugifte. De så heller ingen mulighet til å gifte seg før de hadde fått fast inntekt og en egen bolig var på plass. Etterkrigsgenerasjonen ønsket derimot å flytte hjemmefra så fort de var ferdig med skolen.

Mens de tidligere generasjoner gikk rett fra å være barn og bo hos foreldrene til en voksentilværelse med ektefelle og egne barn, kanskje med et mellomopphold på hybel

under en streng vertinnes årvåkne blikk, ønsket etterkrigsungdommen en mer selvstendig tilværelse. Dette medførte likevel ikke nødvendigvis at de ville gå inn i de voksne og etablertes rekker.

Mange unge par delte nok Lillebjørn Nilsens drøm om «en leilighet der vi begge to kan bo» (Byen med det store hjertet 1975), men det var også mange som av ideologiske eller praktiske grunner valgte alternative boformer – som bokollektiv. Samtidig ble det i større grad mulig for enslige å ha egen bolig.

De nye boidealene ble preget av nye samlivsformer og nye former for sosialt samvær, der det formelle og det uformelle gled mer over i hverandre. Skillet mellom private og offentlige soner forsvant i stor grad. På sett og vis ble eldre trekk i boskikken tatt opp igjen, men nå med et nytt innhold. Det lille og effektive Laboratoriekjøkkenet, som hadde vært arkitektenes ideal i mer enn en generasjon, måtte langt på vei vike for store, hyggelige spisekjøkken. Skillet mellom soverom, oppholdsrom og arbeidsrom kunne bli utvisket.

Mens forskjellene i innredningen av hjemmet tidligere først og fremst hadde vært et produkt av de mulighetene økonomisk og kulturell kapital ga, ble det på 1970-tallet i mye større grad et spørsmål av mer eller mindre

Nye behov krevde nye løsninger, samtidig som skillet mellom arbeid og hvile, og sosiale og private funksjoner kunne bli utvisket. Her ser vi kombinert soverom og arbeidsplass fra 1976. God løsning? Nepp!

UKJENT FOTOGRAF, NYE BONYTT.

ideologisk karakter. Variasjoner oppsto som et resultat av valg av livsstil. For noen kunne det inngå i en klassereise og være en jakt på status-symboler, mens andre protesterte mot foreldregenerasjonen gjennom en enkel og uformell innredning.

I forordet til Bonytt Idébok 1 fra 1969, får vi en smakebit på det som kom til å prege innredningsskikken på 1970-tallet: «Vår tid har sin egen uttrykksform. Vi tilstreber oss en livsstil som gir oss muligheter for individuell utfoldelse. Tingene vi

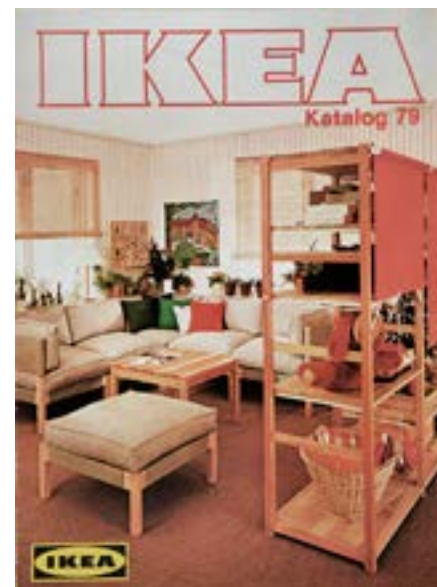

Spiseplassen ble igjen hjemmets hjerte, som i denne kombinerte stua, spisestua og kjøkkenet fra 1975. Her er alle de «riktige» elementene på plass: Bondemøbler, furu, teglstein og tørkede blomster.

FOTO: GARY RODGERS, NYE BONYTT.

omgir oss med i hjemmet burde gi uttrykk for denne livsholdning. De bør være menneskenes tjenere.»

For mange unge ble ønsket om frihet og selvstendighet viktigere enn ønsket om et «pent» hjem. Det var

IKEA-katalog fra 1979. På forsiden ses det populære hyllesystemet UFFE (senere omdøpt til IVAR) og seksjonsmøblene INGO. Vinduene har rullegardiner av bambus, som ble populære i noen miljøer på 70-tallet, selv om de lett samlet støv og ikke lot seg vaske. De beskyttet kanskje mot sollys, men neppe mot innsyn hvis det var mer lys inne enn ute. IKEA har vært både utskjelt og elsket, men har uten tvil hatt stor betydning for hjemmeinnredning og møbelstil og muligheten til å anskaffe god design for en rimelig penge.

ikke nødvendig med salongmøbler i mahogni eller teak eller komplette soveværelser med toalettbord og

Moderne kjøkkeninnredning fra 1973. Hvitevarene har fått farger som matcher fliser og skapdører.

FOTO: JAN LARSEN, NYE BONYTT.

puffer. Osterhaugsgatens Høvleri ble viktigere enn møbelforretningene i Møllergata når en skulle etablere et hjem. Hjemmesnekrete senger av furu, reoler laget av ølkasser, møbler kjøpt på loppemarked, kanskje supplert med enkelte billige ting fra IKEA, var ikke bare bra nok, men til og med kulturelt «riktig». Naturen kom inn i hjemmet i form av tørkede blomster og naturmaterialer som ull, jute og lin. «Veggen de lux» i teak fra Bruksbo var foreldregenerasjonens stil, mens 70-tallistene foretrakk «UFFE-hylla» i furu fra IKEA. 1960-tallet var tiåret for framtidsoptimisme og velstandsøkning. Drømmen om nye,

moderne møbler og innredninger gikk i oppfyllelse for mange. På 1970-tallet måtte framtidsoptimismen konkurrere med nostalgi, og alt det gamle ble moderne.

Kjøkken og bad ikke lenger hva de var

Mye av den teknologien som etter hvert preget hjemmene i etterkrigstiden, var introdusert langt tidligere. Det kunne ta flere tiår fra teknologien ble tilgjengelig til den kom i alminnelig bruk og til slutt var uunnværlig. Mens 1960-tallet ble vaskemaskinens, kjøleskapets og fjernsynets tid, var det rent teknologisk få store framskritt i hjemmene på 1970-tal-

let. Det var først og fremst interiøret som endret seg i kjøkken og bad.

For første gang valgte norske husholdninger å kvitte seg med fullt brukbare ting for å installere noe mer «moderne». «Gammeldagse» kjøkkeninnredninger fra 1950-1960-tallet ble kastet ut. Hvitevarene var ikke lenger bare hvite, nå skulle de matche resten av kjøkkeninnredningen og fullt brukbare komfyrer og kjøleskap ble erstattet av nye modeller i naturfarger som brunt, burgunderrødt og mosegrønt. Noen skaffet seg også sin første oppvaskmaskin på 1970-tallet, gjerne i samme farge som kjøleskapet og komfyren.

Ikke alle hadde fått innlagt bad, særlig ikke i gamle byleiligheter, hvor dette ville medføre en altfor stor kostnad for mange leieboere. Løsningen for disse kunne være dusjkabinett på kjøkkenet! Men mange av de som allerede hadde eget bad, ominnredet også dette på 1970-tallet. Brune vasker, WC og badekar og veggtilvegg-teppe på gulvet, gjorde at også dette rommet skulle være koselig, ikke bare et sted man skulle bli ren.

Furu og rupanel, tapet og farger

Det «rustikke» innredningsideal i 1970-årene huskes særlig for furu-ens popularitet, men brunlaserte møbler var vel så vanlig. På veggene kunne det være avkledd og malt rupanel, strie eller vaskeekte vinyltapeter. Fargene kunne ha navn som bonderødt og dalablått, men også oransje og fancy lilla.

Tapet som veggbekledning var fremdeles vanlig utover på 1970-tallet, men det kan synes som om malte veggflater også i stuene ble mer vanlig på denne tiden. Maling var blitt billigere, og det var ikke lenger prisforskjell på fargene. I Gjør det selv-magasinet '71. Vi fornyer oss kan vi lese at maling nå er det rimeligste veggbekledningsmaterialet som kan brukes. Selv om man valgte det rimeligste tapetet, ville det koste langt mer enn en malt flate. Vi får vite at malte overflater er best i kjøkken, soveværelse, barneværelse, bad og entré, mens man i stuen kan ha «en eller to vegger i et annet materiale, f.eks. malt strie eller overflatebehandlet panel.» Det er heller ikke før på 1970-tallet man på alvor våget å ta sterke farger i bruk. «I år har farvekonsulentene slått til lyd for å bruke friske farver i hjemmet. Vi skal ikke være redde for å bruke farver som vi vanligvis regner som 'skrikende'. Med knallrødt, signalgrønt, fiolett, sterk gul, oransje, etc. kan vi skape et trivelig interiør», står det innledningsvis i Gjør det selv-magasinet.

Bad fra 1974. På 1970-tallet hadde alle nybygde hus og leiligheter innlagt vann og WC. Nå sløffet mange badekaret til fordel for det nye dusjkabinettet. Det tykke gulvteppet på bildet indikerer at her ikke er varmekabler, som på denne tiden ble tilgjengelige på markedet. Veggene har vannavstøtende vinyltapet.

FOTO: JAN LARSEN, NYE BONYTT.

Forside fra Vi fornyer oss. Gjør det selv-magasinet '71. På 1970-tallet tok oppussingsbølgen av for alvor. Eldre leiligheter hadde blitt renoverert tidligere også, men oftest i betydningen «modernisert». Nå begynte mange til og med å endre på boliger som kanskje ikke trengte det – for å uttrykke individuell smak, livsstil og kulturell tilhørighet. Ikke minst var det viktig å «gjøre det selv». Selvgjort var frigjort! Å male hadde, ifølge magasinet, nå blitt så enkelt at det ikke engang var nødvendig med kjeledress for beskyttelse, noe moren på bildet tydeligvis har tatt til etterretning. Man kunne sette farge på det meste – hvorfor ikke male det gamle TV-apparatet knallrødt eller «gå løs på alle pynte- og bruksgjenstandene på kjøkkenet»?

Et lærerpars stue i 1975, innredet med skinnstoler og vegger som er malt med en av tidens motefarger – «teleoker». Vindussprossene og resten av møblene er mørkebrune. Læreren selv slapper av med nyanskaffede hodetelefoner. På 1970-tallet var velstandsutviklingen kommet så langt at stereoanlegg begynte å bli vanlige i private hjem.

FOTO: JAN LARSEN, NYE BONYTT.

70-tallets møbelstoffer var gjerne bredstripete, gardinene storblomstrede og gulvteppene tykke og heldekkende. I denne stua fra 1975 hos en mor med to barn er det treseters og toseters sofa med bredstripete trekk og et salongbord med keramikkfliser. De store gardinene med kraftig blomstermønster dekker hele vindusveggen, inkludert verandadøra.

FOTO: JAN LARSEN, NYE BONYTT

Skarp oransje i kombinasjon med brunt kom imidlertid til å gå igjen i mange hjem. Dette var totalt fraværende farger i leiligheten som Tove Kvalstad og Ola Ulset pusset opp på slutten av 70-tallet i Wes-sels gate 15 og som ble presentert i Nye Bonytt i 1979. Stuene er malt i rent hvitt, noe som var uvanlig før slutten av 1970-tallet. Kjøkkenet ble malt signalrød i kombinasjon med signalblå, mens karjolgrønn ble brukt på soverommet. Alle fargene

ble hentet fra samme fargekart fra 1977. Samme år ble det vanlig å blande farger hos fargehandlerne, og først da fikk kundene det store fargeutvalget vi kjenner i dag.

Nye Bonytt

I Nye Bonytt 1975:7 ble fire nyinnredete hjem i gamle bygårder presentert. Det er tydelig at det ble oppfattet som positivt å finne nye løsninger og ikke la seg begrense av den opprinnelige planløsningen i leiligheten. Et

lærerpar med to barn hadde plassert en halvsylinder midt i stua for å dele den inn i et TV-rom og en TV-fri sone. På soverommet hadde de sløffet dobbeltsenga og isteden laget to lugarkøyer med skuffeplass under – satt i vinkel, slik at de også fikk plass til et arbeidsbord. Deres viktigste krav til innredningen var at alle skulle ha en arbeidsplass for seg selv som ikke «belastet oppholdsrommet». Stua skulle være et fristed hvor man ikke dro arbeidet med seg, men kunne «koble

av og holde familien sammen». I en annen leilighet bodde en mor med to barn. Her hadde barna fått det største soveværelset, mens moren greide seg med det minste. Som hos lærerparet var kjøkkenet ominnredet for å gi rom til spiseplass for hele familien.

Reportasjen presenterer også leiligheten til et ektepar uten barn. Hjemmet deres illustrerer tydelig tosidigheten i tidens idealer. Dette paret er svært opptatt av gamle møbler. De har i årtier «samlet på gamle vakre bruksmøbler». De hadde også som intensjon å forholde seg til «bygningens identitet», men går likevel radikalt tilverks med å skrelle av tapeter, strie og plankevegger, dører, belistning og karmen for å komme inn til «det vakre materialet — teglsten». Målet var at rommene skulle være enkle og detaljløse og «ikke konkurrere med møblene om øyets gunst.» Over døråpningene og i taket i gangen var det bjelker hentet fra en bygård under nedrivning.

Hos «ganske alminnelige folk»

En motsetning til leilighetene i Nye Bonytt, med vekt på originale grep, representerte hjemmene sosialantropologen Marianne Gullestad besøkte i en drabantby i Bergen mellom 1978 og 1980, «ganske alminnelige folk». Hun undersøkte boskikk og holdninger til hjemmet. Kvinnene hun snakket med la stor vekt på individualitet, men hadde likevel innredet

seg temmelig likt. Dagligstua var det største rommet i leiligheten. Der var det også lagt mest ressurser i innredningen. Her tok man i mot gjester, og rommet ble et symbol på deres sosiale ambisjoner. Barna fikk normalt ikke lov å leke der. Det største soveværelset, som alltid var foreldrenes rom, var utstyrt med dobbeltseng. Det var det mest private rommet i hjemmet – her slapp fremmede ikke inn. Det mest slående Gullestad så var likevel at hjemmeinnredning var en prosess man aldri ble ferdig med. Innredningsarbeidet ble et kontinuerlig oppussingsprosjekt, som mer enn noe bidro til å holde familien sammen.

Den største omveltningen på 1970-tallet var en revolusjon som fant sted i dagliglivet. Velstandsutviklingen på 1970-tallet, som riktignok hadde begynt for alvor alt på 1960-tallet, førte til at det private forbruket økte. Oppvaskmaskiner, frysebokser, fargefjernsyn og stereoanlegg ble vanlige – og stereoanlegget skulle være så stort og prangende som mulig! Oppussingsbølgen grep om seg, og stresslestoler, store sofagrupper og prangende stuereoler gjorde sitt inntog i mange hjem, selv om mange gikk til den motsatte ytterlighet.

Fra skikk til stil

Det kan være lett å harselere over 1970-tallet – tiåret med de rare klærne, de brune og oransje fargene og de dogmatiske meningene. I vir-

keligheten var det en av de viktigste overgangsperiodene i nyere tid. I Norge innebar dette at etterkrigstidens «samling om felles mål» ble forlatt. I stedet for «konsensusfunnet» tro på å økt industriproduksjon og økonomisk vekst ville løse alle problemer, vokste det fram en serie alternative verdier. På 1960-tallet drømte de fleste om det samme – bil, bolig og møbler av teak – og de kulturelle idealene var langt på vei likere. 1970-tallet ble preget av oppsplitting i ulike, mindre identitetsfellesskap, gruppetilhørigheter og livsstilsvarianter, som man måtte ta et bevisst eller ubevisst personlig valg for å være en del av. Klassebestemt boskikk ble erstattet av «shopping» i livsstilmarkedet.

Morten Bing er etnolog, førstekon-servator og leder for Kulturhistorisk seksjon ved Norsk Folkemuseum. Birte Sandvik er etnolog og konservator i Kulturhistorisk seksjon ved Norsk Folkemuseum

Litteratur

Bing, Kjos og Sandvik 2011: En historiebok i tre etasjer. Boskikk i byen 1865-2002. Cappelen Damm.
Aas, Anne Lise 1969: Bonytt Idébok 1. Forlaget BONYTT A/S, Oslo.
Gullestad, Marianne 1984: Kitchen-Table Society. A Case Study of the Family Life and Friendships of Young Working-Class Mothers in Urban Norway. Universitetsforlaget, Oslo.
Nye Bonytt